

bevegelser

kultur & trender www.vg.no

Holocaust-fornektere

Helt siden krigens slutt har visse miljøer fornektet holocaust – nazistenes masseutryddelse av de europeiske jødene.

En av de mest kjente er historikeren David Irving. Argumentene har hvilt på tekniske finurligheter, som at det var umulig å gjennomføre med den teknologien som fantes. Men i en rettsak som Irving anla i 2000 (mot forfatteren

Deborah Lipstadt) tapte han på alle sentrale punkter, og holocaustfornekternes argumenter ble tilbakevist en gang for alle. Senere har Irving innrømmet at han tok feil.

Øyenvitneskildringene fra overlevende ble bekreftet blant annet av de omfattende tekniske undersøkelser som den tidligere holocaustfornekteren Jean-Claude

Dødens ingeniør

Av JON H. RYDNE

Ingeniør Kurt Prüfer fra firma Topf & Söhne var en rekke ganger i Auschwitz. Han så med egne øyne hva kremasjonsovnene ble brukt til. Likevel la han all sin kreativitet i å forbedre teknologien.

Utstillingen «Dødens fabrikker» på Norsk Teknisk Museum dokumenterer hvordan et helt vanlig ingeniørfirma ender som aktive medspillere i en industriell masseutryddelse av mennesker.

– Det foruroligende ved utstillingen er hvordan tilsynelatende normale mennesker kan gjøre slikt med åpne øyne – opprettholde et skinn av normalitet midt i det ekstremt unormale, sier førstekonservator Ketil Gjølme Andersen, som er ansvarlig for utstillingen.

– Topf & Söhne utmerket seg ikke som nazister. Noen var riktignok medlemmer av NSDAP (Det nasjonalsosialistiske tyske arbeiderparti), men ingen deltok aktivt politisk. Firmaet ansatte både halvjøder og kommunister, så samarbeidet med SS var ikke motivert av ideologiske grunner.

SS (Schutz-Staffel) var ansvarlig for driften av konsentrasjonsleirene.

– **Ble firmaet tvunget eller truet?**

– Nei. Tvert imot opptrådte Topf & Söhne som likeverdige businesspartnere med SS. Leveringen av kremasjonsovnene til utryddelsesleirene utgjorde bare 2 prosent av den totale omsetningen, så stor økonomisk fortjeneste er trolig heller ikke noen forklarende årsak, sier Andersen.

Heller ikke Kurt Prüfer personlig ble rik på dette arbeidet. Det var han som sto bak utviklingen av alle ovnene.

Kremering nytt fenomen

– **Hva tror du da var motivet?**

– Profesjonsstolthet og interesse for de tekniske utfordringene. Og en utbredt aksept for statens legitime autoritet. Vi kan heller ikke se bort fra at naziideologien som gjenomsyret samfunnet, hadde beredt grunnen for å godta noe så uhyrlig som utryddelsen av hele folkegrupper, påpeker Andersen.

Kremasjon var et relativt nytt fenomen i mellomkrigstiden og ble møtt med skepsis

Kurt Prüfer lagde ovner til Auschwitz

Kurt Prüfer Foto: THÜRINGSCHES HAUPTSTAATSARCHIV WEIMAR

Angret ikke

Ingeniøren Kurt Prüfer ledet arbeidet med å effektivisere gassingene og kremeringen av jøder og andre i tyskernes dødsleirer. Han døde i sovjetisk krigsfangenskap i 1952. I forhør innrømmet han alt:

«Under mitt besøk i konsentrasjonsleiren Auschwitz i 1943 oppdaget jeg at det fant sted en masseutryddelse av mennesker, herunder kvinner, barn og gamle.»

– Visste De allerede da De arbeidet med å bygge krematorieovnene i Auschwitz at de skulle brukes til å tilintetgjøre uskyldige mennesker? spurte de sovjetiske forhørerne i Moskva i 1948.

Prüfer svarte: «Ja, det visste jeg.» Men – han uttrykte aldri noen skyldfølelse eller anger.

i samfunnet. Derfor var det strenge krav rundt prosessen. Firmaet la vekt på verdighet og pietet rundt kremering. For eksempel skulle ikke flammene komme i direkte berøring med liket, og det var viktig at asken entydig kunne identifiseres. Å kremere flere lik samtidig var utenkelig.

– Alt dette var nedfelt i en lov av 1934 – og alle disse prinsippene ga Prüfer & Co. glatt på båten: Tvert imot utviklet jo Prüfer ovner der stabler av lik kunne kremes samtidig, inspirert av anlegg man hadde levert for å brenne dyrekadavre i landbruket, forteller Andersen.

Kapasiteten bare i Auschwitz-Birkenau var på det høyeste 8000 lik pr. døgn.

Var selv i leirene

Prüfer var selv til stede i leirene en rekke ganger og så med egne øyne nøyaktig hva som skjedde. Han utviklet en rekke effektiviseringstiltak.

Den foretrukne gassen i gasskamrene var Zyklon B, som virket mest effektivt ved høyere temperaturer. Prüfer brukte da varmen fra ovnene til å varme opp luften i kamrene. Han utviklet også ventilasjonsanlegg, slik at man hurtig kunne lede gassen ut og så sende fanger inn for å hente ut likene.

Flere av Topf & Söhnes ansatte endte i sovjetisk krigsfangenskap etter krigen, blant andre Prüfer.

– Er det Teknisk Museums oppgave å vise teknologiens mørkeste sider?

– Generelt er vår oppgave å bidra til refleksjon rundt forholdet mellom teknologi og samfunn.

Mange forbinder kanskje museet med teknologioptimisme, men det er også vår oppgave å belyse problematiske sider ved den teknologiske utviklingen, sier Andersen.

E-post: jon.harald.rydne@vg.no

Fakta

«Dødens ingeniører: Topf & Söhne – ovnsbyggerne i Auschwitz» Utstillingen åpner på Norsk Teknisk Museum i Oslo 11. mars, med støtte av Fritt Ord. Den er laget av stiftelsen Gedenkstätten Buchenwald und Mittelbau-Dora i samarbeid med Jüdisches Museum Berlin og Staatliches Museum Auschwitz-Birkenau. Ble første gang vist ved det jødiske museet i Berlin i 2005.

SELVSYN: 16. april 1945 tvang amerikanerne folk i